

روش شناسی پژوهش در تحقیقات سازمان و مدیریت

(منابع انسانی - تحقیقات بازاریابی، استراتژیک و مالی)

تالیف

دکتر سعید شهباز مرادی

شماره کتابشناسی ملی: ۳۱۱۶۷۴۳

روش‌شناسی پژوهش در تحقیقات سازمان و مدیریت
(منابع انسانی، تحقیقات بازار، استراتژیک و مالی)

دکتر سعید شهباز مرادی	مولف
توفیق دانش	ناشر
بهاره رضا زاده سنگی	طراح جلد
سب	لیتوگرافی
محمد	چاپ و صحافی
محمد رضا شهباز مرادی	ویراستار تخصصی
چاپ اول - ۱۳۹۲	نوبت چاپ و سال انتشار
۱۰۰۰ نسخه	شمارگان
۱۵۰/۰۰۰ ریال	قیمت
۹۷۸-۶۰۰-۶۴۲۴-۰۹-۵	شابک

تلفک : ۸۷۳۰۱۸۴

سخن ناشر

هل يستوي الذين يعلمون والذين لا يعلمون

آیا آنها که می‌دانند با آنها که نمی‌دانند برابرند؟

پس از چندین سال تجربه در زمینه اجرای دوره‌های آموزشی مدیریت، بخصوص دوره‌های کاربردی MBA و DBA و به دلیل نیاز روز افزون دانش پژوهان و دانش‌آموختگان این دوره‌ها و نیز مدیران اجرایی و همچنین در راستای گسترش آموزش مدیریت کاربردی، بر آن شدیم که مجموعه کتابهایی بصورت علمی کاربردی در زمینه مدیریت اجرایی و مدیریت کسب و کار منتشر کنیم. تألیف و ترجمه این کتاب‌ها به دست انتشارات توفیق دانش و با همکاری گروه آموزشی مؤسسه آموزش عالی آزاد بهار که اولین مرکز تخصصی مدیریت MBA در ایران است، انجام گرفت. با امید به آنکه بتوانیم در این عرصه رسالت خود را با موفقیت به انجام برسانیم و همواره سعی داشته ایم گامی هر چند کوچک در زمینه مدیریت روز دنیا برداشته باشیم.

امید است که این مجموعه بتواند نیاز شما را در آشنایی با مباحث علمی مدیریت برطرف کند.

با نام و یاد پروردگار مهربان و داناتی

پیشگفتار

تقدیم به معلمان و اساتید گرامی،

حق شناسم چون به من آموختید

حوزه وسیع موضوعات نهفته در روش شناسی علوم انسانی بطور خاص سازمان و مدیریت، تاکنون رنگ از رخساره جرات نگارش کتابی در این زمینه را برای این دانشجوی علوم انسانی ربوده بود. تا اینکه گسترش تقاضا برای یک منبع روش شناسی با رویکرد کاربردی و جامع حاوی ابزارهای لازم آماری و مفهومی از جانب مخاطبانی که سابقه مطالعه یا گذراندن دروس دانشگاهی مرتبطی را نداشته اند سبب گردید که محتوای آموزشی درس روش شناسی در علوم انسانی نگارنده که حاصل فعالیت های آموزشی و پژوهشی در حیطه دوره های آمادگی آزمون دکتری تخصصی مدیریت و MBA و DBA بود با تعامل دانشجویان و مدرس نیازسنجی و تکمیل گردد و ضمن نظر خواهی از اساتید و صاحب نظران این حوزه به زور طبع در آید. بدون شک دقت نظر کلیه صاحب نظران، اساتید و مشاوران و دانشجویان حوزه سازمان و مدیریت در رفع نواقص و اشکالات ساختاری و محتوایی این اثر رهگشا خواهد بود.

سخن آخر اینکه چاپ و نشر این مجموعه بدون عنایت و پیگیری مجدانه جناب آقای دکتر فرضی پور و سرکار خانم بهرامی و برادر گرامی جناب آقای مهندس شریفی محقق نمی گردید که بدین وسیله مراتب سپاس و تشکر خود را اعلام می دارم.

سعید شهبازمرادی

shahbaz@alumni.ut.ac.ir

Samoradi@yahoo.com

تابستان ۹۲

فهرست

صفحه	عنوان
۱۱	فصل ۱: کسب معرفت و شناخت نسب به مساله و موضوع
۱۱	۱-۱) شناخت با معرفت چیست؟
۱۲	۱-۲) دانش چیست؟
۱۲	۱-۳) راههای رسیدن به شناخت چیست؟
۱۴	۱-۴) روش شناسی
۱۴	۱-۵) روش علمی
۱۵	۱-۶) معنی و مفهوم و تعریف تحقیق
۱۶	۱-۷) روش تحقیق
۱۷	فصل ۲: سازماندهی یک تحقیق (نگارش طرح تحقیق)
۱۷	۲-۱) مقدمه
۱۸	۲-۲) بیان مساله
۲۰	روند بیان مساله
۲۱	فرموله کردن مساله
۲۱	شاخص سازی
۲۲	شاخص سازی
۲۲	۲-۳) اهمیت و ضرورت پژوهش
۲۴	۲-۴) هدف های تحقیق
۲۶	۲-۵) سوال های پژوهش
۲۸	رابطه ی سوال های پژوهش با روش تحقیق
۲۹	۲-۶) فرضیه
۳۰	تعریف فرضیه
۳۱	کارکردهای فرضیه

۸ روش‌شناسی پژوهش در تحقیقات سازمان و مدیریت

۳۱	اصول فرضیه‌ی سازی
۳۲	قضیه
۳۲	پیش فرض‌ها
۳۲	مراحل فرضیه سازی
۳۳	رابطه‌ی هدف‌ها و فرضیه‌ها
۳۳	رابطه‌ی فرضیه‌ها با تحقیق
۳۳	خاستگاه/منابع تدوین فرضیه‌ها
۳۴	تعداد فرضیه‌ها
۳۴	تفاوت مشاهده و فرضیه
۳۵	انواع فرضیه‌ها
۳۶	فرضیه‌ها از نظر ماهیت عبارتند از:
۴۰	۷-۲) متغیرها: تعریف سازه، مفهوم و متغیر
۴۱	متغیرها از جهات مختلف تقسیم می‌شوند و مهم‌ترین آن‌ها عبارتند از:
۴۶	تعریف عملیاتی متغیرها:
۴۹	۸-۲) مقیاس‌های اندازه‌گیری
۵۱	اندازه‌گیری سطح اسمی
۵۱	اندازه‌گیری در سطح رتبه‌ای
۵۲	اندازه‌گیری در سطح فاصله‌ای
۵۲	اندازه‌گیری در سطح نسبی
۵۵	فصل ۳: نقد ادبیات تحقیق موجود
۵۵	۱-۳) مبانی نظری
۵۶	ارتباط ادبیات تحقیق با متغیرهای تحقیق
۵۷	۲-۳) مبانی تجربی یا مطالعات قبلی انجام شده
۵۸	۳-۳) ارزیابی و جمع‌بندی
۵۹	۴-۳) چارچوب نظری و ساختن مدل تحلیلی (چارچوب نظری)
۶۳	فصل ۴: روش‌های تحقیق
۶۳	۱-۴) روش تحقیق
۶۹	۲-۴) تحقیق پیمایشی (روش غالب در حوزه مطالعات کسب و کار)

فهرست ۹ ►

۹۴	 ۴-۳) تحقیق کاربردی، راهنمای عمل
۱۱۸	 تحقیق همبستگی
۱۲۵	 انواع آزمایش
۱۲۶	 روانی و اعتبار طرح‌های آزمایشی
۱۳۲	 طرح‌های آزمایشی
۱۵۰	 ۴-۹) جامه‌ی آثاری
۱۵۱	 ۴-۱۰) نمونه‌گیری در مقابل سرشماری
۱۵۲	 روش‌ها و انواع نمونه‌گیری
۱۵۹	 حجم نمونه
۱۶۰	 توزیع نمونه‌گیری
۱۶۱	 خطای نمونه‌گیری
۱۶۵	 برآورد حجم نمونه در روش نمونه‌گیری تصادفی ساده
۱۶۹	 برآورد حجم نمونه در روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای
۱۷۳	 طرح تحقیق
۱۷۳	 ۴-۱۱) ابزارهای جمع‌آوری اطلاعات
۱۷۷	 واقعه‌نویسی
۱۷۸	 - مقیاس‌های اندازه‌گیری نگرش‌ها (طیف‌های ارزیابی)
۱۸۵	 ب- پرسش‌نامه
۱۹۷	 ۴-۱۲) روایی و پایایی ابزارها
۱۹۸	 انواع روایی
۲۰۷	 ۴-۱۳) روش‌های آماری (آزمون فرضیه)
۲۰۹	 ۴-۱۴) مراحل اجرای تحقیق
۲۱۱	 فصل ۵: تجزیه و تحلیل یافته‌ها
۲۱۱	 ۵-۱) تجزیه و تحلیل یافته‌های اصلی
۲۱۲	 ۵-۲) ابزارهای تجزیه و تحلیل
۲۱۲	 الف) جدول‌ها
۲۱۶	 ب) نمودارها
۲۲۴	 ۵-۳) تحلیل یافته‌های تلویحی

۱۰. روش‌شناسی پژوهش در تحقیقات سازمان و مدیریت

فصل ۶: بحث و نتیجه‌گیری	۲۲۵
۶-۱ بیان خلاصه‌ای از اطلاعات زمینه‌ای	۲۲۵
۶-۲ بیان یافته‌های توصیفی	۲۲۵
۶-۳ بحث بر یافته‌ها	۲۲۵
۶-۴ نتیجه‌گیری کلی (کاربرد)	۲۲۶
۶-۵ محدودیت‌های پژوهش	۲۲۷
۶-۶ پیشنهادها	۲۲۸
فصل ۷: نرم افزار SPSS	۲۳۱
۷-۱ آشنایی با نرم افزار SPSS	۲۳۱
۷-۲ منوهای فرمانها	۲۳۳
۷-۳ میله ابزار و خط وضعیت	۲۳۷
۷-۴ تعریف متغیرها و ورود داده‌ها	۲۳۸
۷-۵ تعریف نوع متغیر	۲۳۹
۷-۶ تعریف برچسب (Label) برای مقادیر داده‌ها	۲۴۰
۷-۷ تعریف مقادیر گم‌شده یا غایب	۲۴۱
۷-۸ منوهای اصلی مدیریت داده‌ها	۲۴۱
۷-۹ آمار توصیفی (Descriptive Statistics)	۲۵۶
۷-۱۰ تحلیل همبستگی (Correlate)	۲۷۱
۷-۱۱ آزمون‌های ناپارامتری (Noparametric Tests)	۲۷۵
۷-۱۲ قابلیت اعتماد یا پایایی پرسشنامه	۲۷۹
۷-۱۳ نمودارها (Graph)	۲۸۰

فصل ۱

کسب معرفت و شناخت نسب به مساله و موضوع

عبارت علم از دیرباز محل مباحثه و مناقشات بسیاری بین اهل نظر دانشگاهی و اجرایی بوده است زیرا اطلاق صفت علمی به روشها، مسائل یا راه حلها قابلیت و ظرفیتهای فراوانی را به همراه داشته یا خواهد داشت. بنابراین برای تعریف این مفهوم لازم است سایر واژگانی که اشتراک معنایی با این لغت را دارند مورد بررسی قرار دهیم.

۱-۱) شناخت^۱ یا معرفت چیست؟

پاسخ این سوال در حقیقت به هستی شناسی^۲ باز می گردد که یکی از ارکان تشکیل دهنده پارادیم است. شناخت عبارت است از مجموعه ای از توانایی ها و رفتارهای درونی ذهنی و مهارت های عقلانی که اطلاعات را پردازش می نمایند و منجر به یادگیری و تغییر رفتار می شوند. به عبارت دیگر شناخت فرآیند بازنمایی تصمیمات بر اساس دانش موجود است. به منظومه ی شناختی به ادراک، توجه، تفکر، هوش، حافظه و عمل آن یعنی رمزگردانی، اندوزش، بازیابی گفته می شود. تمامی فرایندهای شناختی، فکر کردن و عمل کردن از دانش تاثیر مستقیم می پذیرد. ماهیت شناخت، دانش و آگاهی است. ارتباط دانش با تحقیق عبارت است از اخذ دانش از منبع برونی و پالایش و سازماندهی آن در ساختاری منظم تا بنیان دانش در فرد درونی شود.

1. Cognition

2. Ontology

۱۲◀ روش‌شناسی پژوهش در تحقیقات سازمان و مدیریت

۱-۲) دانش چیست؟

مرز این مفهوم با شناخت بسیار ظریف است اما دانش عبارت است از مجموعه‌ای از اطلاعات، واقعیت‌ها و کلیت‌های به هم پیوسته، معنی دار و سازمان یافته در رابطه با یک موضوع. دانش نقطه شروع بحث‌های شناختی است و در مرکز شناخت قرار دارد و ادراکات انسان را به وجود می‌آورد و موجب تمرکز و توجه آن می‌شود. دانش جوهره حافظه است و اگر ساختار منظمی داشته باشد موجب بسط علم و حل مساله می‌شود، دانش ابزاری برای درک و تجزیه و تحلیل، اطلاعات، داده‌ها، روش‌ها، فرآیندها، الگوها، ساخت‌ها و موقعیت‌هاست و به عبارتی زیربنای اولیه تمام توانایی‌های عقلی است. تمام فرآیندهای شناختی، از دانش تاثیر مستقیم می‌پذیرد. دانش رابطه‌ی بین پدیده‌هاست و رابطه‌ها اساس دانش و معرفت را تشکیل می‌دهند. روابط در علم همیشه بین طبقات یا مجموعه اشیاء است.

۱-۳) راههای رسیدن به شناخت چیست؟

انسان در طول تاریخ برای پاسخ به مسائل خود منابع متعددی را بخدمت گرفته است که در قالب روش شناخت مستقیم (رنالیست‌ها)، غیر مستقیم (دانش از قبل در ذهن وجود داشته)، روش حسی و روش عقلانی دسته بندی می گردد و بترتیب ذیل تکامل یافته اند:

شناخت فطری: دانشی خدادادی است که از طریق وحی و از سوی خداوند که علم کل است به انسان الهام می‌شود.

شناخت شهودی: دانشی که شخص به واسطه بصیرت یا شهود- یعنی نوعی جنبش ناگهانی فکر که به طور ناخودآگاه صورت می‌گیرد - حاصل می‌شود.

شناخت تجربی: تجربه^۱ رفتاری هوشمندانه است و دو معنی اساسی عام و خاص دارد؛ معنی عام شامل تجربه‌ی نوع و معنی خاص شامل تجربه‌ی فرد است. تجربه عبارت است از: تغییرات سودمندی که در اثر ادراکات کلی (عقلی) فرد و یا تعامل او با محیط و موقعیت‌های خاص، به طور نظام پذیر یا غیر نظام مند در عقل و فکر به وجود می‌آید.